

EUGEN KLEMENTIS

HNUTIE BANSKOŠTIAVNICKÝCH BANÍKOV R. 1906

Revolučné pohyby robotníctva cárskeho Ruska, krvavo potlačená vzbu-
ra petrohradského robotníctva 9. I. 1905, zostrený revolučný boj robot-
níctva, štrajky v Petrohrade, Moskve, Varšave, Rige, Baku a po celej
cárskej ríši, povstanie čiernomorského loďstva na krížniku Potemkin, zo-
silnené roľnícke hnutie, krutý útlak robotníctva a roľníctva v cárskom
Rusku značne vplývaly na vývin udalostí u nás. Rok 1905 uplynul na
území bývalého Uhorska v znamení zostreného, vystupňovaného boja pro-
letariátu, keďže protiklady hospodárske a protiklady medzi triedami, bur-
žoáziou a proletariátom dosiahly v týchto rokoch gigantické rozmery. Tried-
ne rozpory medzi utlačovanými, vykorisťovanými triedami a privilegova-
nými vykorisťovateľskými triedami kapitalistickej spoločnosti sa prehlbo-
valy so dňa na deň viac. Nesmierna honba za ziskom, túžba po rýchlom
zbohatnutí, konkurenčný boj kapitalistov, vystupňovaný boj kapitalistov
o zníženie výrobných nákladov značne vplývaly na postavenie proletariátu,
pracujúcej triedy kapitalistickej spoločnosti. Mzdy boli nízke, sotva stačili
kryť životné potreby. Podľa štatistických dát Aladára Wahlnera, banského
kapitána,¹ priemerná denná mzda baníka činila r. 1905 za 8-hodinový pra-
covný čas v banskoštiavnických erárnych baniach 164 halierov, denná
mzda ženy bola 101 hal. a mzda detí² činila 52 hal. Priemerná denná mzda
hutníka za 12-hodinový pracovný čas v erárnej hute v Banskej Štiavnici
činila 170 hal., mzda ženy v hute 95 hal., a mzda detí 62 hal.³ Naproti tomu
ceny životných potrieb v období od r. 1895—1905 vzrástly o 30—40—50%,
ba až o 100%.⁴ Cena mäsa, omasty, mlieka, mliečnych výrobkov, ovocia,
odevu atď. tak neúmerne vzrástla, že mzdy vôbec nestačili kryť najnut-
nejšie životné potreby. V hornatom banskoštiavnickom kraji stúpaly ceny
ešte viac. Mzda nekryla životné potreby, školenie detí, preto sa proletariát

¹ Aladar Wahlner, *Magyarország bánya — és kohóipara 1905. évbén.* Bányászati és kohászati lapok, roč. XXXIX. sv. II., 725—851.

² Tamže, 789.

³ Tamže, 790.

⁴ Dr. Bartha Eéla, *A munkáskérdés.* Bányászati és kohászati lapok, roč. XL., sv. I., 769.

domáhal pomocou štrajkou alebo vystahovaním⁵ zlepšiť svoju životnú pozíciu. Podľa zprávy Szakszervezeti Értesítő,⁶ úradného orgánu Rady odborových organizácií v bývalom Uhorsku, r. 1905 bolo na území Uhorska 346 štrajkov všeobecného charakteru, 36 výluk z práce a v 344 prípadoch sa zastavila práca. Štrajkov sa zúčastnilo 58.512 robotníkov. Počet štrajkujúcich kovorobotníkov bol 27.300.⁷ Aj trvanie štrajkov bolo dlhšie. Podľa úradného zistenia príčinou štrajkov bola požiadavka sníženia pracovného času a zvýšenia miezd. V niekoľkých prípadoch príčinou štrajkov bola požiadavka uznania systému dôverníkov, oslávenie 1. mája a prepúšťanie neorganizovaných robotníkov z práce. Štrajky mali výsledok: Sníženie pracovného času dosiahlo r. 1905 32.418 robotníkov, zvýšenie miezd 39.798⁸ robotníkov. Celkový efekt zvýšenia miezd činí denne 14.672 korún a ročný efekt, keď za ročný pracovný čas počítame 210 pracovných dní, bol 3,081.183 kor. Takto sa odzrkadľuje borba, zosťrený triedny boj nastupujúceho proletariátu vo svetle maďarských štatistik.

Obráťme teraz svoju pozornosť na Banskú Štiavnicu. Čo sa dialo v Banskej Štiavnici r. 1906?

Rok 1906 bol ťažkou skúškou pre banskoštiavnických baníkov a hutníkov. V dôsledku enormne stúpajúcej drahoty najnutnejších životných potrieb a nízkych miezd⁹ stáli naši baníci a hutníci na okraji zúfalstva. Ich po-

---

⁵ Stále vzrastajúca vlna vystahovalectva mala značný vplyv na rozvoj hospodárskeho života bývalého Uhorska, keďže bývalé Uhorsko r. 1906 zápasilo s veľkým nedostatkom pracovných síl. Podľa úradnej zprávy rakúsko-uhorského konzula v Milwaukee J. (Érdekes számadatok az Ausztria-Magyarországból az Egyesült-Államokba irányuló kivándorlás felől. BKL, roč. XXXIX., sv. II. 118. Počet vystahovaných z Rakúsko-uhorskej monarchie do USA činil v čase najväčšieho nedostatku pracovných síl ku dňu 30. VI. 1905 275.693 (o 98.537 viac ako r. 1904). Podľa tejto zprávy Slovákov sa vystahovalo 52.468, mužov 38.138 a žien 14.330. Pohnútkami vystahovania boli pokles miezd oproti r. 1904, silná progresivita stúpajúcej drahoty životných potrieb, ťažká vojenská služba, ťažké daňové bremeno, zadlženie, obmedzené politické práva a priaznivejšie zárobkové možnosti v USA, v Nemecku a v Rumunsku.

⁶ A magyarországi munkások bérharcai 1905-ben. BKL, roč. XXXIX., sv. II., 61.

⁷ Podľa úradnej štatistiky ministerstva obchodu bývalého Uhorska r. 1905 bolo 335 štrajkov. Celkový počet štrajkujúcich činil podľa úradnej štatistiky 39.742 robotníkov. Štrajkov sa zúčastnilo 2154 závodov. Sztrájkok. BKL, XL. ročník, sv. I., 259. Rozpor medzi štatistikou Rady odborových organizácií v bývalom Uhorsku a úradnou štatistikou vysvetľujeme tým, že úradná tendencia bola zamlčať pravý stav vecí. Úmyselne sa zakrývala skutočnosť, že proletariát v bývalom Uhorsku zostril boj o svoje práva.

⁸ V citovanom článku A magyarországi munkások bérharcai 1905-ben je chybné uvedenie počtu robotníkov 39.788, ktorý dosiahli zvýšenia miezd. Správne má byť 39.798.

⁹ Priemerná denná mzda v erárnych baniach v Banskej Štiavnici a na okolí r. 1906 činila u mužov 181 hal., u žien 107 hal. a u detí 65 hal. (W a h l n e r Ala-

loženie bolo krajne kritické. Všetko vrelo. Bieda slávila svoje hody v banických chatrčiach, v banických domčekoch, učupených, roztrúsených po úbočiach štiavnických hôr a strání. Bieda, hlad, nedostatok hnal baníkov a hutníkov do štrajkov, aby si pomocou štrajkov vynútili zvýšenie miezd a aspoň trochu znesiteľný život, lebo vtedajšia základná mzda bola taká nepatrná, že z toho nestačil vyžiť ani človek s najminimálnejšími požiadavkami. Najvyššia základná mzda¹⁰ činila v ten čas 124 hal. Po rozličných srážkach dostal baník sotva celú korunu. Z tejto žobráckej mzdy nemohol vyžiť baník, ktorý mal 8—10 člennú rodinu, alebo zpravidla 4—6 člennú. Okrem toho zamestnanie baníka je zo všetkých zamestnaní najnebezpečnejšie, a predsa jeho mzda nebola úmerná mzde iných nádenníkov. Veď denná mzda jednej nádenničky činila 140 hal., 120 hal. a celé zaopatrenie. Tento neudržateľný stav bol príčinou toho, že dňa 14. VII. 1906 vzplanuly¹¹ otvorené nepokoje, revolta, vzbura medzi hutníkmi erárnej centrálnej huty v Banskej Štiavnici. V tento deň otvorene, nebojácne, spontánne povstali hutníci na obranu svojich požiadavok. Hutník Št. Crhla v zastúpení zaprpknutých hutníkov predniesol požiadavku zvýšenia miezd. Prednosta huty, banský radca Karol Krutkovský, požiadavku zamietol, načo sa strhla veľká trma-vrma. Zazneli výkriky: „Zastavte prácu! Zavrite ventily!“ Po tejto otvorenej revolte dal banský radca Krutkovský vykázať z huty Martina Sartorisa, Jozefa Baláža, Jána Šebeka, Jána Kukučku a Pavla Silleho ako hlavných podnecovateľov vzbury.¹² Celú vzburu podľa príkazu banského riaditeľstva¹³ veľmi objektívne vyšetril dňa 16. VII. a 17. VII. 1906 poverenec banského riaditeľstva, banský radca Štefan Martiny, ktorý vo svojom hlásení¹⁴ navrhol drahotný prídavok vo výške 25% základnej mzdy. Pri vyšetrovaní príčin nepokojov hutníkov Ján Valent, Ján Vicián, Anton Radoš, dôverníci banskoštiavnických hutníkov, tlmočili ich požiadavku, aby sa pri ustaľovaní drahotného prídavku prihliadalo na veľkú drahotu životných potrieb, na cenu omasty, mäsa, aby drahotný prídavok

---

dár, Magyarország bánya- és kohóipara az 1906. évben. BKL, XL. roč., sv. II., 784). Priemerná denná mzda v erárnej hute v Banskej Štiavnici r. 1906 činila u mužov 180 hal., u žien 105 a u detí 61. Tamže, 785.

¹⁰ Petícia baníkov, stupárov a hutníkov Banskej Štiavnice a okolia zo dňa 19. X. 1906. Ústredný banský archív, Banská Štiavnica — Archív uhorského kráľovského banského riaditeľstva, Banská Štiavnica, č. 3618/1906.

¹¹ Zpráva uh. kráľ. huty v Banskej Štiavnici zo dňa 14. VII. 1906 pod č. 1193/1906. Ústredný banský archív (ďalej ÚBA) — Archív uh. kráľ. ban. riad., Banská Štiavnica, č. 2510/1906.

¹² Pri vyšetrovacích spisoch je malá ceduľka, kde sú napísané mená pôvodcov vzbury s touto doložkou: „Az első 2 (Sartoris Martin a Balás Jozef) legveszedelmesebb, mert a többi munkásokat fenygették és a munka abbahagyására buzdították.“ ÚBA — Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2577/1906.

¹³ ÚBA., Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2510/1906.

¹⁴ ÚBA., Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica č. 2577/1906.

neustaľovali len podľa ceny múky, lebo len z múky človek nevyžije. Krajná roztrpčenosť, zúfalosť znela z úst 52-ročného Jána Viciána, ženatého murárskeho tovariša, otca 9 detí, ktorého mzda za 12 hodín bola 2 kor., a 39-ročného Antona Radoša, ženatého hutníka, otca 4 detí, so mzdou 156 hal. za 12 hodín, keď pri vyšetrovaní zatrpklo, plačúc vypovedali banskému radcovi Martynimu, že nie sú schopní dostatočne živiť svoje deti, vychovať z nich schopných, zdatných ľudí. Rezignovane hovorili, že ich deti nebudú na osov štátu a ľudskej spoločnosti.¹⁵ Nepokoje dočasne utíchly, z práce vykázaní po troch dňoch opätovne nastúpili prácu v hute. Pracovalo sa ďalej v nádeji, že ich oprávnenú požiadavku si osvoja vedúci činitelia banského riaditeľstva. Ich nádej sa však nesplnila. Vrelo to ďalej. Banské riaditeľstvo si bolo vedomé napätej situácie. Vysvitá to z prípisu banského riaditeľstva, upraveného na policajný kapitanát v Banskej Štiavnici, v ktorom banské riaditeľstvo upozorňuje kapitanát, že medzi robotníkmi banskoštiavnickej centrálnej huty je pozorovateľná podráždenosť, vzbúrenie.¹⁶ Nepokoje v hute opätovne vzplanuly dňa 22. IX. 1906. Na udusenie tohto pohybu našich hutníkov požiadalo banské riaditeľstvo policajný kapitanát o vyslanie jednej policajnej patroly, pozostávajúcej zo 6—8 policajtov. Keď hutníci videli toto opatrenie nadriadenej vrchnosti, začali páste a umkli.

A teraz sa pozrime, čo sa dialo inde na šachtách na okolí B. Štiavnice. Vrelo to na šachtách Alžbeta, Zigmund, Finsterort. K otvorenej revolte baníkov došlo na štólňi Schöpfer dňa 13. VIII. 1906.¹⁷ V tento deň odopreli baníci-strojní vrtači pracovať a domáhali sa zvýšenia miezd aspoň na 3 kor. Vedúci hlavný inžinier Jozef Puškáš požiadavku baníkov zamietol a vyzval ich, aby pokračovali v práci. 14. VIII. baníci nenastúpili prácu, ale so 30 odišli na šachtu Vind, kde Ján Talapa, František Sásik, Ján Pobeška, Samuel Löhner, Štefan Král, Jozef Král, Ján Moskva a Jozef Baláž v zastúpení ostatných baníkov predniesli banskému radcovi Štefanovi Martynimu

¹⁵ „... keserű hangon zokogás között mondják, hogy szegény gyermekeiket nem képesek kellőleg táplálni, azokból aligha lesznek képesek olyan embereket nevelni, akik megfelelő erővel s testalkattal ellátva képesek legyenek azoknak az igényeknek megfelelni, amelyeket a mostani megélhetési viszonyok a munkástól megkívánják és ilyen körülmények között az ilyen emberek semmiben sem lehetnek az állam s a társadalom érdekeiknek javára, arról nem is szólva, hogy katonai ritkán lehet sorukból egy is. Zapisnica zo dňa 16. VII. 1906, pripojená k zpráve banského radcu Štefana Martinyho, vyšetrojúceho orgánu uh. kráľ. ban. riaditeľstva v Banskej Štiavnici. UBA, archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2577/1906.

¹⁶ „Személyes meggyőződés szerint a selmecbányai központi fémkohó munkásai között bizonyos izgatottság, forrongás észlelhető, amely esetleg komoly veszedelemre is vezethetne.“ UBA-Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3296/1906.

¹⁷ Telegrafické hlásenie uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica zo dňa 17. VIII. 1906. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2917/1906.

svoju požiadavku, zvýšenie miezd.¹⁸ Banský radca Martiny ich vyzval, aby pokračovali v práci a zároveň im oznámil, že vec dá podrobne vyšetriť. Keď sa baníci vrátili zo šachty Vind, zbadali, že baníci Ludovít Dirnbach a Fabián Vozár pracovali, a preto ich za porušenie solidarity nabili. 16. VIII. sa vyšetrovalo hnutie baníkov. Pri tejto príležitosti bol vytknutý vráčaom malý výkon, ďalej veľká spotreba výbušných látok a neúmerného množstva oleja. Situácia sa nevyjasnila, ba naopak, priostrila sa, lebo i ostatní baníci sa pridali k strojným vráčaom. Požiadavka baníkov bola zamietnutá, na čo prepukol otvorený štrajk. Baníci odopreli pracovať. K večeru sa situácia ešte viac zhoršila. Baníci, súc si vedomí oprávnenosti svojich požiadaviek, napadli svojich predstavených, vyhrážali im a nadávali. Situácia na druhé ráno vyvrcholila a bola taká povážlivá, že vyšetrojúci orgán požiadaval súrne vyslať ozbrojenú moc. Dvadsať žandárov došlo na miesto vzbury 19. VIII. Keďže baníci v stanovený deň 21. VIII. nenastúpili prácu, dňa 21. VIII. bolo nariadené zatvoriť štôľnu Schöpfer. Keď baníci videli situáciu, 22. VIII. vyslali delegáciu k Júliusovi Švehlovi, ministerskému radcovi, banskému riaditeľovi a požiadali otvoriť baňu. Štôľna Schöpfer bola dňa 23. VIII. otvorená a baníci nastúpili prácu.¹⁹ Napätie však ostalo ďalej. Anton Bárdossy, hlavný banský radca, vo svojej relácii doslovne píše: „Poburovanie a vrenie neprestalo. Revolta opätovne môže vypuknúť pri prevzatí práce 25. VIII. alebo pri výplate miezd, keďže v tomto mzdovom období sa sotva pracovalo. Preto považujem za bezpodmienečne potrebné, aby jedna časť ozbrojenej moci — aspoň päť žandárov — ostala i naďalej.“²⁰ Svoju reláciu odôvodňuje ešte tým, že na štôľni Schöpfer sa shromaždilo mnoho nespokojencov, nekľudných, nespoľahlivých elementov, ktorí, podľa hnutí poburovaní²¹, sú hocikedy ochotní zastaviť prácu. Štrajk bol ukončený rozsudkom prvostupňového disciplinárneho súdu²² zo dňa 10. XI., ktorý bol vyhlásený dňa 20. XI. a skončil sa potrestaním hlavných iniciátorov vzbury. Toto bol r. 1906 prvý, mohutný, organizovaný prejav utláčaného proletariátu v banskoštiavnickom kraji, ktorý neohrozene povstal na obranu svojich práv. Pri tomto štrajku sa stretáme s prvými náznakmi triednej uvedo-

¹⁸ Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind na Piargu zo dňa 24. VIII. 1906 pod č. 2188/1906 UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., Ban. Štiavica, č. 2994/1906.

¹⁹ Tamže.

²⁰ „... az izgatás és forrongás nem szűnt meg, sőt mivel e bérszakaszban munkát alig teljesítettek s így a zavargás a munkavételnél 25. VIII. vagy a bérfizetés alkalmával ismételten kitörhet okvetlenül szülkségesnek tartom, hogy a fegyveres erő egy része, legalább 5 csendőr továbbra is visszatartassék.“ UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavica, č. 2994/1906.

²¹ „engedve az izgatásnak.“ (Tamže.)

²² Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind na Piargu zo dňa 26. XI. 1906 pod č. 3206/1906. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavica, č. 4122/1906.

melosti a politickej organizovanosti, čo vysvitá z relácie vyšetrojúceho orgánu, v ktorej medziiným čítame: „Hlásatelia sociálnych náuk už natoľko podmanili i kľudnejšie živly, že sa môžeme obávať vzbury aj v iných banských závodoch (šachty Alžbeta, Zigmund a štôlna Finsterort), prípadného prepadnutia dozorného personálu, poškodenia štátneho majetku reprezentujúceho veľkú hodnotu.“²³ Z týchto slov je jasné, že politické uvedenie proletariátu v masách pracujúcich so dňa na deň rástlo a šírilo sa.

Keď banské riaditeľstvo videlo túto hrozivú situáciu, vypracovalo novú úpravu miezd, ktorú predostrelo dňa 26. IX. 1906 pod č. 3332/1906 ministerstvu financií v Budapešti. Bárdossy, referent novej mzdovej úpravy, takto odôvodnil vo svojej pôvodnej zpráve nevyhnutnosť novej mzdovej úpravy: „... výživa je so dňa na deň ťažšia, drahota vždy väčšia, nespokojnosť medzi robotníkmi pre nezodpovedné mzdy sa stala natoľko všeobecnou, že správanie robotníkov pre ťažké pomery stáva sa hrozivým a čím ďalej tým častejšie vedie k zastaveniu práce, čoho náznaky sme opätovne videli raz v jednom, raz v druhom závode. Vzhľadom na ťažké polozenie jednotlivé oddiely robotníkov pri každom kroku prosia raz písomne, raz ústne o zvýšenie miezd, aby sa polozenie ich rodín stalo aspoň trochu znesiteľným. Prišiel čas, aby sme našim robotníkom urýchlene pomohli v ťažkom položení.“²⁴ Návrh na úpravu miezd bol podaný. Všetci baníci napäte čakali, aké stanovisko zaujme ministerstvo financií v Budapešti. Dni sa míňaly, napätie rástlo. Konečne došla zpráva, že mzdová úprava, ktorú navrhovalo banské riaditeľstvo v Banskej Štiavnici, ministerstvo financií v Budapešti v plnom rozsahu neschválilo, lebo bolo toho náhľadu, že navrhované mzdy sú príliš vysoké, neúnosné. Opravenú skorigovanú úpravu miezd ministerstvo financií dňa 26. X. 1906 pod č. 85220 vrátilo²⁵

²³ „... a socialis tanok hirdetői máris annyira uralmuk alá kerítették még a nyugodtabb elemeket is, hogy más bányaműveknél is (Erzsébet-Zsigmond akna és Finsterorttáró) zavargásoktól, a felügyelő személyzet esetleges bántalmazásáról és a nagy értéket képviselő államvagyon megrongálásáról lehetett tartani.“ Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind zo dňa 24. VIII. 1906 pod č. 2188/1906. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2994/1906.

²⁴ „... a megélhetés napról napra nehezebbé válik, a drágaság pedig folyton nagyobb, mivel munkásaink között a keresetek meg nem felelő volta miatt az elégtelenség általánossá lett annyira, hogy a nehéz viszonyok között a munkások magatartása már-már fenyegetővé válik és hova-tovább munkamegszűntetésekre is vezet, végül mivel ennek jeleit már ismételten hol az egyik, hol a másik műtelepnel sajnosan kellett tapasztalni: mindezeknél fogva mikor az egyes munkáscsoportok hol írásban, hol szóval sanyarú helyzetökre hivatkozva, lépten nyomon bérjavításért könyörögnek, hogy ezzel családjuk megélhetését türhetővé tegyük, elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy munkásaink nehéz megélhetési viszonyain annál inkább sürgösen könnyítsünk.“ UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3332/1906.

²⁵ UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3737/1906.

s príkazom, že nová mzdová úprava vstupuje do platnosti až r. 1907. Baníci boli takýmto rozhodnutím ministerstva sklamaní. Nádej na rýchle riešenie úpravy miezd sa rozplynula. Hlásil sa tvrdý život, nastala nová borba o každodennú skyvu chleba. Drahota stúpala, bieda rástla. Nespokojnosť bola so dňa na deň väčšia. Táto krajne zúfalá situácia primála našich baníkov a hutníkov svať ľudové shromaždenie všetkých baníkov a hutníkov Banskej Štiavnice a okolia, aby sa na nej prerokovali všetky aktuálne problémy baníkov a hutníkov. Shromaždenie bolo svaťané²⁶ na deň 14. X. 1906 do veľkej záhrady mestskej reduty v Banskej Štiavnici. Veľmi početne navštvívené shromaždenie otvoril Alojz Pajer, ktorý vstíže náčrtol kritické polozenie baníkov. Po otváracom prejave Alojza Pajera bolo zvolané pracovné predsedníctvo. Za predsedu bol jednohlasne zvolený Jozef Treiter a za zapisovateľov Ján Beer a Pavol Trcka. Predseda Treiter vo svojom prejave markantne náčrtol zúfalé polozenie baníkov a hutníkov. Mužne prehlásil, že mzdy sú také nepatrné, že sa z nich nedá vyžiť za takej veľkej drahoty, len živiť, hladovať. Náprava musí prísť, lebo tento stav je neudržateľný. Ostro kritizoval chyby bratskej pokladnice, obšírne sa zaoberal nízkymi mzdami, penzijnou otázkou. Po Treiterovom prejave sa prišlo k formulovaniu požiadaviek banskoštiavnických baníkov, hutníkov a stupárov. Po dlhšej debata sa usniesli žiadať:

1. prevzatie bratskej pokladnice do štátnej správy,
2. zvýšenie základnej mzdy pri 8-hodinovom pracovnom čase na 2 kor. 40 hal. a pri 12-hodinovom pracovnom čase na 3 kor.,
3. priznanie dvojnásobnej mzdy za prácu v sviatočný deň,
4. ustálenie plného penzijného nároku po 35-ročnej službe,
5. likvidovanie výpomoci počas vojenských manévrov.

Shromaždenie požiadavky baníkov a hutníkov jednohlasne schválilo a zároveň požiadalo predsedu Treitera, aby bezodkladne spravil potrebné kroky. Predseda Treiter v odpovedi na toto poverenie požiadaval prítomných, aby popýtali miestneho advokáta Dr. Kolomana Ungára o prevzatie zastupovania záujmov baníkov a hutníkov pred úradmi, keďže on sa nevyzná v zákonných predpisoch. Predsedov návrh bol jednohlasne schválený a súčasne bola vyslaná 3-členná deputácia k Dr. Ungárovi, ktorý sa dostavil na shromaždenie a oznámil, že zastupovanie preberá. Predseda Treiter prečítal zápisnicu v maďarskom jazyku a po pretlmočení do slovenského jazyka shromaždenie zakončil. Zápisnicu podpísali Jozef Treiter, Ján Beer, Alojz Pajer, František Hanes a Pavol Trcka. Baníci a hutníci sa po shromaždení kľudne, bez výtržností rozišli a čakali trpezlivo ďalej. Memorandum, požiadavky baníkov a hutníkov obšírne vypracoval Dr. Ungár a potom ich zástupcovia baníkov a hutníkov dňa 19. X. 1906

²⁶ UBA. Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3618/1906.

podali²⁷ na banskom riaditeľstve v Banskej Štiavnici. Banské riaditeľstvo memorandum predostrelo²⁸ dňa 22. X. 1906 ministerstvu financií v Budapešti s obsírnym komentárom referenta Bárdossyho. Bárdossy v komentári prvú požiadavku baníkov a hutníkov v celom rozsahu zamietol s odôvodnením, že bratská pokladnica bola v štátnej správe, jej schodky sa uhradzovaly z erárnych dôchodkov. Aj druhý bod požiadaviek Bárdossy zamietol ako bezpredmetný s odôvodnením, že dňa 26. IX. 1906 pod č. 3332 podal návrh na mzdovú úpravu. Celou svojou váhou sa postavil proti tomu, aby každý baník vo svojom štyridsiatom roku dosiahol najväčšiu mzdu, keďže týmto opatrením by zmizla snaha, pilnosť. Zastával náhľad, že pri platovom postupe sa musí prihliadať na pilnosť, správanie a služobný čas. Oprávnenosť tretieho bodu požiadaviek si osvojil i Bárdossy a navrhol 30—40—50%-ný príplatok. Dvojnásobnú mzdu považoval za prehnanú. K 4. bodu požiadaviek sa postavil úplne negatívne. V celom rozsahu zamietol požiadavku, aby baník nadobudol po 35-ročnej službe plný penzijný nárok. Svoj postoj odôvodnil tým, že r. 1902 bola snížená služobná doba so 45 rokov na 40 rokov. Požadoval za nespĺniteľné, aby baník vo svojom 51. roku, teda ešte vo veku, keď je práceschopný, nadobudol nárok na úplnú penziu. Svoje stanovisko odôvodňoval i tým, že týmto opatrením by sa značne zafažila bratská pokladnica. V prípade, žeby sa snížila služobná doba na 35 rokov, narádzal, aby definitíva nebola priznávaná v 16. roku, ale až po splnení vojenskej povinnosti. 5. bod požiadaviek uznal Bárdossy za oprávnený a navrhol $\frac{6}{10}$ základnej mzdy pod titulom výpomoci. Bárdossy zároveň oznámil²⁹, že deputácia baníkov pôjde do Budapešti, aby osobne predniesla svoje požiadavky ministerskému predsedovi.

Bárdossym avizovaná 12-členná deputácia baníkov pod vedením Jozefa Treitera došla do Budapešti dňa 12. XI. 1906 a vyhľadala Sándora Wekerleho, ministerského predsedu. Dr. Koloman Ungár v krátkosti oboznámil ministerského predsedu s cieľom deputácie a zároveň odovzdal³⁰ memorandum, požiadavky baníkov a hutníkov. Ján Beer predniesol požiadavky baníkov a prosil o vyhovenie ich požiadaviek. Ministerský predseda Wekerle vo svojej odpovedi oznámil, že ešte pred príchodom deputácie dal príkaz, aby základné mzdy boli zvýšené o 25—30%. Ministerstvo financií dňa 26. XI. 1906 pod č. 93916 odpovedalo³¹ na požiadavky baníkov a hutníkov. Podľa rozhodnutia ministerstva prvý bod požiadaviek bol zamietnutý. Vo veci druhého bodu požiadaviek poukázalo ministerstvo financií na to, že dňa 26. X. 1906 pod č. 85220 bola schválená nová

²⁷ UBA. Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3618/1906.

²⁸ Tamže.

²⁹ Tamže.

³⁰ Selmechányai Hiradó, roč. XVI., č. 46. 5.

³¹ UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 4146/1906.

mzdová úprava, ktorá značila zvýšenie miezd. Povoľený bol 30%-ný príplatok na práce konané v sviatočný deň. Sníženie služobnej doby na 35 rokov bolo v celom rozsahu zamietnuté. Povoľená bola 60%-ná výpomoc zo základného platu pod titulom výpomoci počas trvania vojenských manévrov. Úprava mala podľa príkazu ministerstva financií vstúpiť do platnosti od 1. I. 1907; tento termín však nebol dodržaný.³² Toto by bolo letmo načrtnutý obraz krutých bojov o úpravu a zvýšenie miezd r. 1906.

Rok 1907 sa započal v znamení očakávania novej platovej úpravy, ktorá sa prerokúvala od 26. IX. 1906.³³ Baníci už pomaly strácali trepezlivosť. Konečne svitol deň 24. IV. 1907. V tento deň oznámilo³⁴ banské riaditeľstvo v Banskej Štiavnici všetkým podriadeným úradom, závodom, že dňa 26. X. 1906 vydaná mzdová úprava nadobúda platnosť dňa 1. V. 1907. Toto nariadenie varovalo baníkov, aby sa zdržiavali akýchkoľvek pohybov, vysielania deputácií, rozličných intervencií. Ministerstvo financií vyzvalo baníkov, aby presne dodržiavali pracovný čas. Súčasne ich veľmi dôrazne upozornili na dôsledky vyplývajúce z proponovaného zasvätenia sviatku 1. mája. Ministerstvo financií apelovalo na baníkov, aby sa nestotožňovali so snahou tých, ktorí chcú svätiť 1. máj a nechcú praco-

³² Nová platová úprava vstúpila do platnosti dňa 1. V. 1907. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 1447/1907.

³³ UBA, Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 3332/1906.

³⁴ UBA, Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 1447/1907. Vzrastajúca všeobecná nespokojnosť, úplná strata dôvery, uvedomelý postoj baníkov a hutníkov, verejné shromaždenia baníkov a hutníkov dňa 14. IV. 1907, rozsiahle prípravy na vyhlásenie všeobecného štrajku dňa 1. V. 1907 mali značný vplyv na vykonanie novej mzdovej úpravy. Pozri dôverné hlásenie predsedníctva uh. kráľ. ban. riaditeľstva v Banskej Štiavnici zo dňa 16. IV. 1907 pod č. 44/el. 1907. „... az izgatottság pedig idegen befolyás által is éleszve folyton növekedik köztük, s most már újabb bérharczra készülnek, szervezkednek, kérésekkel ostromolnak nemcsak engem, de a város polgármesterét is; a nagybányai munkássztrajk hatása alatt pedig folyó hó 14-én munkásgyűlést is tartottak és folyó évi május 1.-étől kezdve általános munkabeszűntetést készülnek kimondani...“ „Minden igyekezetem kárba veszett abban a törekvésemben, hogy a munkás népet meggyőzve felvilágosítsam, mert bizalmatlanságuk már nagy fokot ért el és napról napra fokozódik itteni előljáróikkal szemben, kiknek hinni nem akar, nem tud, de abban a véleményben van és állítja, hogy azok ellenségei a munkásnépnek, melyet félrevezetnek, rászednek és megrövidítenek, s ezért szervezkednek és készülnek a munkamegszűntetésre, hogy a strájkjal ériék el az alapbérek 25—30%-os azonnali emelését. Méltán tart tehát a város közönsége attól, hogy a munkások törvénybe ütköző cselekményekre ragadztatva magukat, veszélyeztetni fogják a lakosság jog, vagyon és életbiztonságát, elsősorban pedig bizonyára a kincstár vagyona és előljáró tisztviselőik ellen fognak fordulni.“ UBA, Archív uh. kráľ. ban. riad., Ban. Štiavnica, č. 44/el. 1907. Na podklade tohto hlásenia povolil dňa 20. IV. 1907 minister financií Sándor Werkele, aby nová mzdová úprava, schválená dňa 26. X. 1906 pod č. 85220, vstúpila do platnosti dňa 1. V. 1907.

vať.³⁵ S obsahom tohto obežníka mali byť všetci baníci oboznámení. Čo sa však stalo na šachte František? Obežník ministerstva financií bol dňa 26. IV. 1907 vyhlásený³⁶ s dodatkom, že pozde došli baníci nebudú môcť sfárať do bane. Druhé ráno³⁷ opozdene došiel do haviarskej Jozef Haverla a ešte so 15—20 baníkov. Službu konajúci Štefan Boroška upozornil Ondreja Trenčanského, aby pozde došlým baníkom nevydal olej, keďže ako pozde došli nebudú môcť sfárať. Keď baník Ján Beer videl toto bezprávie, povstal so svojho miesta a mocným hlasom zavolať, že takéto ustanovenie neobsahuje včera čítaný výnos ministerstva financií, že je to výmysel vedúceho inžiniera závodu. Svoju výpoveď opakoval aj pred vedúcim inžinierom a ešte dodal, že baníci toto ustanovenie neuznávajú a nepodrobujú sa mu. Po tomto ohradení sa obrátil k baníkom a pokračoval po slovensky: „Bratia, držme sa spolu, podajme si navzájom ruky! Všetci za jedného a jeden za všetkých. Nedopustme, aby toto na nás navalilo, lebo to je len výmysel pána inžiniera!“ Súčasne vyzval prítomných baníkov, aby do bane nesfárali ani tí, ktorí došli včas, keby opozdene došlým druhom nedovolili sfárať. Beerovo vystúpenie značne rozvírilo mysle našich baníkov. So všetkých strán sa ozvaly výkriky: „Nedáme sa! Ani jeden z nás nesfára, ak nedovolí sfárať opozdene došlým druhom!“ Nálada bola revolučná. Vedúci závodu pod tlakom postoja baníkov svolil sfárať opozdene došlým baníkom. Na to nastal klud a všetci riadne sfárali. Týmto sa však vec nezlikvidovala. Proti Jánovi Beerovi zaviedli disciplinárne pokračovanie³⁸ pre poburovanie a huckanie. Prvostupňový disciplinárny súd posúdil³⁹ Jána Beera na okamžité prepustenie zo služby⁴⁰. Proti tomuto rozsudku sa Beer odvolal a súčasne si podal žiadosť o zmiernenie rozsudku.⁴¹ Výsledkom odvolania bolo

³⁵ UBA, Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 1447/1907.

³⁶ Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind na Piargu zo dňa 16. VIII. 1907 pod č. 2149/1907 UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2883/1907.

³⁷ 27. IV. 1907. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 4533/1907.

³⁸ Disciplinárne pokračovanie proti Beerovi bolo zavedené dňa 23. V. 1907. Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind na Piargu zo dňa 16. VIII. 1907. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2883/1907.

³⁹ Zasadnutie prvostupňového disciplinárneho súdu sa konalo dňa 12. VI. 1907. Zpráva uh. kráľ. ban. správy šachty Vind na Piargu zo dňa 1. VII. 1907 pod č. 1877/1907. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2292/1907.

⁴⁰ Zpráva uh. kráľ. ban. správy šachty Vind na Piargu zo dňa 20. XII. 1907 pod č. 3624/1907. UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 4533/1907.

⁴¹ Zpráva uh. kráľ. banskej správy šachty Vind na Piargu zo dňa 1. VII. 1907 pod č. 1877/1907. Beerova žiadosť o zmiernenie rozsudku nebola doporučená, a to týmto odôvodnením: „Beer János a ferencczjózsefaknai bányamüvezetőségnek jelentése és a tényállást ismertető jegyzőkönyv adatai szerint oly súlyos beszámítás alá eső fegyelemsértést követett el, hogy a szolgálati és munkarendszabályzat rendelkezései szerint elbírált és ennek alapján az első fokú fegyelmi bíróság által hozott ítélet enyhítését tositása tekintetéből is nem javasolhatom;

sníženie dennej mzdy⁴² zo 140 hal. na 100 hal. na neurčitý čas a preloženie (z trestu) na štôľňu Klinger⁴³, kde nastúpil dňa 6. XI. 1907.⁴⁴ Beer padol. Ale boj našich statočných baníkov a hutníkov, osudom tak kruto bitých, nebol márný. Neboly márne obete, lebo boj 1. mája 1907 bol korunovaný úspechom, keď aj nie takým, ako si to želali. Uvedomelý postoj, zostrený triedný boj nášho proletariátu, baníkov a hutníkov predsa si len vynútil rešpektovanie ich oprávnených požiadaviek. V tomto váži význam mzdových bojov banskoštiavnických baníkov a hutníkov r. 1906.

Príloha

Toto bol krátky prehľad revolučných udalostí, zostreného nástupu banskoštiavnických baníkov a hutníkov r. 1906. V tejto atmosfére, uprostred ostrých bojov o väčšiu skyvu chleba rozozvučaly sa lýry Jána Beera⁴⁵ a Júliusa Kalischeka⁴⁶, zocelených v triednych bojoch, aby vy-

---

mert a mai szociális mozgalmak és a minden jogalapot nélkülöző, illetéktelen követelések folytonos előterbe tolása mellett, a bányakincstár jól felfogott érdeke követeli, hogy a rend és fegyelem ellen oly súlyosan vétkező, jól megérdemelt büntetését megkapja.“ Tamže UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 2292/1908.

⁴² UBA Archív uh. kráľ. ban. riad., B. Štiavnica, č. 1739/1908.

⁴³⁻⁴⁴ Rudné bane, n. p., učtáreň, Banská Štiavnica. RB-M. kir. Felsőbibertároi Bányahivatal bányalegénységi könyve, XIII. sv., 189.

⁴⁵ Ján Beer sa narodil dňa 6. XII. 1866 v Banskej Štiavnici. Do práce vstúpil ako hutník v Hute pri Banskej Štiavnici dňa 1. I. 1901, s mzdou 1 kor. za 12 hodín. 23. X. 1904 bol dočasne preložený na šachtu František. 1. I. 1905 ho opäť preložili na hutu, kde zotrval až do 6. XI. 1907. Zo šachty František bol dňa 6. XI. 1907 z trestu preložený na štôľňu Klinger. Rozhodnutím bankého riaditeľstva v Banskej Štiavnici pod č. 1739 biggi (2161 bhtli z r. 1908 mu bola dočasne snižená 12-hodinová mzda v sume 140 hal. na sumu 100 hal., a to pre neprístojné správanie voči predstaveným a pre poburovanie. 14. V. 1910 bol definitívne zadelený ako „hunštosiar“ (beháč). Na čas sníženia mzdy mu bola priznaná 8-hodinová mzda 80 hal. za 8 hodín. 1. I. 1911 postúpil ako „hunštosiar“ a bola mu priznaná mzda v sume 90 hal. 14. III. 1911 nastúpil na šachte Alžbeta, kde zotrval až do 19. IX. 1914. 20. IX. 1914 bol preložený na šachtu František. 28. X. 1915 bol odkomandovaný na vojenské práce do Srbska, odkiaľ sa vrátil 9. VII. 1917 na šachtu František. Tu pracoval do 8. II. 1922. Zomrel 9. II. 1922.) RB — M. kir. Felsőbibertároi Bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XIII, pag. 189 a Selmeczbányai m. kir. bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XVI., pag. 388.

⁴⁶ Július Kalischek sa narodil dňa 8. IV. 1879 na Hornej Rovni. Do práce vstúpil dňa 1. V. 1899 na šachte Maximilán. 29. III. 1905 bol preložený na šachtu František, kde pracoval do 15. VI. 1905. Od 16. VI. 1905 bol pridelený na šachtu Alžbeta-Zigmund, kde pracoval do 19. V. 1908. Na šachte František pracoval do 5. X. 1908. 5. X. 1908 bol opäť preložený na šachtu Alžbeta-Zigmund, kde pracoval do 19. IX. 1909. 20. IX. 1909 ho opäť preložili na šachtu František, kde

spievaly v piesni Svetská banská⁴⁷ bôle, žiaľ svojich druhov, aby vyburcovaly spiace triedne povedomie, aby pohly svedomím baníkov a hutníkov, aby vzývaly do boja za krajší a lepší zajtrajšok banického stavu, neprajnou sudbou tak kruto prenasledovaného. Revolučný tón piesne zaistuje autorom Jánovi Beerovi a Júliusovi Kalíšekovi, pokrokovým baníkom, nebojácnym zastancom pracujúceho proletariátu čestné miesto v dejinách nášho robotníckeho hnutia.

Pieseň zaznamenal baník Pavol Svetlík⁴⁸ z Banskej Belej. Pieseň zapievala Terézia Svetlíková⁴⁹, 65-ročná manželka zapisovateľa Pavla Svetlíka. Variant piesne zaspieval Štefan Findrich⁵⁰, 71-ročný penzionovaný baník.

Text prepisujeme podľa platných pravidiel fonetickej transkripcie. Grafémy y, ô nahradzujeme i, uo. Podobne prepisujeme podľa skutočnej výslovnosti ov, ev, av, na, ou, eu, au.

---

pracoval do 10. I. 1916. Od 10. I. 1916 ho opäť nachádzame na šachte Alžbeta, kde zotrval až do 26. VIII. 1917. Od 27. VIII. 1917 do 16. V. 1920 je na šachte František. Od 17. V. 1920 pracuje v hute a na šachte František. Krátky čas pracoval aj na Parnej pile. 9. X. 1921 ho opäť nájdeme na šachte František a dňa 20. XII. 1921 na šachte Alžbeta. Do výslužby odišiel zo šachty Zigmund dňa 1. IV. 1923. RB — M. kir. Felsőbibertároi Bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XII, 24 a Selmezbányai m. kir. bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XVI, 402.

⁴⁷ Pri sbieraní banských piesní sa nám dostal do rúk rukopisný zborníček slovenských ľudových piesní baníka Pavla Svetlíka z Banskej Belej. Zborníček obsahuje 61 piesní, je viazaný; veľkosť 10×17 cm a paginovaný od 3—96. Texty piesní sú zapísané na str. 3—65. Ostatné strany zborníčka sú čisté, nepísané. Väzba je pláténá, zelená, dosť zachovalá. Piesne sú zapísané foneticky, banskoštiavnickým nárečím, miešaným maďarsko-slovenským pravopisom. Zborníček je u zapisovateľa Pavla Svetlíka. Medzi zapísanými textmi je na str. 41—43 pieseň, nazvaná Svetsko banská. Pieseň podľa udania zapisovateľa Pavla Svetlíka a Štefana Findricha, penzionovaných baníkov z Banskej Belej, vznikla v rokoch 1906—1907 a tešila sa veľkej obľube medzi baníkmi na šachte František a medzi hutníkmi. Autormi piesne sú baníci Ján Beer a Július Kalíšek.

⁴⁸ Pavol Svetlík sa narodil dňa 29. XII. 1885 v Banskej Belej. Do práce vstúpil dňa 3. V. 1903 ako hutný robotník s mzdou 50 halierov za 12 hodín. Z huty bol preložený na štôľňu Schöpfer. Neskôršie pracoval na šachtách František, Alžbeta a Žofia. 1. III. 1923 bol dočasne penzionovaný. Po reaktivovaní 1. IV. 1946 skončil banícku kariéru ako robotník — predák. R. B. M. kir. Felsőbibertároi bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XIII, 344 a Selmezbánya m. kir. bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XVI, 411.

⁴⁹ Terézia Svetlíková, rod. Štekláčová sa narodila dňa 11. X. 1888 v Banskej Belej.

⁵⁰ Štefan Findrich sa narodil dňa 5. VII. 1882 v Kolpachách. Do práce vstúpil dňa 1. I. 1911 ako „hunštosiar“ (beháč) na šachte Alžbeta. Neskôršie pracoval na šachte František a na pile v Rybníkoch. 1. IV. 1942 bol penzionovaný. RB — Selmezbányai m. kir. bányahivatal bányalegénységi könyve, sv. XV., 286 a Štátny banský odbor Banská Štiavnica, kniha mužstva, sv. XVII, 512.

Hor sa bratia, mi baníci,⁵¹
šeci spolu robotníci.
Do spolku si spolu stanme,
a verne sa sprisahajme.

Zo spánku sa raz zobudme,
verne ruki si podajme.
Bucme ludia nie otroci,
bude nám Boch na pomoci.

Učme sa od našich pánou,
nepriateľou a tiranou.
Ti čo len kcu, to aj majú,
a o nás sa nestarajú.

Drevo, kvartiel veľkie luoni,
ešte k tomu tantiemi.
Na nohách uš nekcú chodiť,
po štuolní sa dajú vozit.⁵²

Čo vám páni ešte chýba,
dva mesiace do kúpela.
Abi ste len glho žili,
robotníkou trápiť mohli.

Nazdajú sa, že robotní,
nemá dušu ako páni.
Že len robí a bez pláci,
to sa naším pánom páči.

Nesmieme íť ani prosit,
zato nás kcu von vyhodiť.
Ten robotník čo uš potom,
s tým jeho biednim životom.

Za pou platu máme robít,
hladni, bosí, nahí chodiť.
Ak sa zato sprotivíte,
z roboti vás prepustíme.

Z dingom pride nahnevaní,
že je strašne zaglajchani.
Čo kce ten pán to odmeria,
bárs ten haviar aj omdlieva.

Za štrnác dní má len raz luon,
pár koruni mu vinđu von.
Ak má múku, tak zhola nič,
a spokojní len musí bit.

Pride z bani, deti smutnie,
od hladu skoro vysknuté.
Otec sa im prihovára,
ale žiaľ mu srdce zvära.

Ket robotník z práci ide,
žena mu naproti ide.
Uš som navarila starčí,
trochu mrvenički s krumplí.

Nazdajú sa že robotník,
má žalúdok ako krmič.
Že muože jest aj pomije,
že mu to v živote príme.

Čo vám bratia moji poviem,
kedi zme mi s pánmi roven.
Za pet rokou len jedon raz,
ket sa volí náš ablegát.

Vtedi nás aj objimajú,
cigaráma ponúkajú.
Ale tomu je uš beda,
keri sa im naviest nedá.

Tedi zme im milí bratia,
lebo oni dobre vedia,
že takího musia zvolit,
čo za pánou bude robít.

⁵¹ Variant podľa udania Štefana Findricha:

Hor sa bratia, robotníci,
banskí, stupní aj hutníci;
Do spánku sa všetci dajme,
a verne sa sprisahajme.

⁵² Toto je narážka, že vyšší predstavení peši nefárali, ale si posadali na „buršlu“ a dali sa baníkmi tísnuť na pracoviská. „Buršla“ je podvozok „hunta“ (vozíka), na ktorý je namontovaná lavička.

